

Asia: VN/1453/2025

Lausuntopyyntö pitkän aikavälin ilmastosuunnitelman luonnoksesta

Lausunnonantajan lausunto

Lausunnonantajan taho

Muu valtiollinen toimija, esimerkiksi virasto

Mikäli vastasit "muu taho", voit tarkentaa vastaustasi tässä

-

LAUSUNTO

-

Mikäli vastasit yhtyväsi toisen tahon lausuntoon, täsmennä mistä tahosta on kyse

-

1) Huomioita pitkän aikavälin ilmastosuunnitelman taustalla olevista vaihtoehtoisista skenaarioista (suunnitelman luku 2)

Pitkän aikavälin ilmastosuunnitelmassaluonnoksessa esitetyt neljä vaihtoehtoista tulevaisuusskenaariota poikkeavat toisistaan merkittävästi. Tämä auttaa paitsi hahmottamaan sitä, kuinka toisistaan erilaisia mahdolliset tulevaisuuden kehityskulut voivat olla, myös ymmärtämään skenaarioiden tarkoitusta kuvata tietynlaisia ääritiloja eikä todennäköisiä kehityskulkuja. Tämä on myös hyvin tuotu suunnitelmaluonnoksessa esille.

Suunnitelmaluonnos tarjoaa tärkeän pohjan liikenteen päästövähennystavoitteiden edistämiseksi erityisesti käyttövoimasiirtymän osalta, mikä suunnitelmassa nousee korostetusti esille. Skenaariopohjainen tarkastelu tuo joustavuutta ja huomioi epävarmuudet, mikä on arvokasta pitkän aikavälin suunnittelussa. Huoltovarmuustekijät ja omavaraisuus on myös hyvin huomioitu skenaarioissa.

Skenaariot osoittavat, että vuoden 2035 hiilineutraaliustavoitteen toteutuminen on vahvasti riippuvainen maankäyttösektorin, erityisesti metsämaan hiilitaseesta. Tarkasteltaessa vuosien 2040 ja 2050 tavoitteita toimien tarve maankäyttösektorilla korostuu entisestään. Vain ENV-skenaariossa saavutetaan ilmastolain kasvihuonekaasujen kokonaispäästöjen vähennystavoitteet. Skenaariossa maankäyttösektorin hiilitaseeseen vaikuttavat ennen kaikkea nykytasoiset hakkuumäärät, mutta myös metsien tiukka lisäsuojelu, hakkuiden kohdentuminen ja metsänhoidon käytännöt, kuten lannoitus.

Skenaarioissa olisi kuitenkin tullut analysoida perusteellisemmin ilmastomuutoksen vaikutuksia maankäyttösektorin hiilinieluihin ja -varastoihin sekä maataloudesta lähtöisin oleviin kasvihuonekaasupäästöihin.

2) Huomioita toimialakohtaisista etenemisvaihtoehdoista (suunnitelman luku 3)

Suunnitelmaluonnoksessa on esitetty kattavasti toimialakohtaisia etenemissuuntia. Maa- ja metsätalous on tunnistettu keskeiseksi toimialaksi kasvihuonekaasupäästöjen vähentämisen ja hiilinielujen vahvistamisen kannalta. Energiasektorilla uusiutuvan energian tuotannon, erityisesti tuuli- ja aurinkovoimatuotannon, oletetaan kasvavan merkittävästi kaikissa etenemisvaihtoehdoissa. Suunnitelmaluonnoksessa kiertotalouden sekä biokaasun ja maatalouden sivuvirtojen potentiaali jää osin taustalle.

Suunnitelmaluonnos sivuuttaa energiankulutuksen tehostamisen sekä energiansäästön ja liikkumistarpeen vähentämisen roolin päästövähennyskeinojen kokonaisuudessa. Kokonaisliikennesuorite tulisi saada kasvun sijaan alenevalle käyrälle, eikä käyttövoimamuutokset tue tätä kehitystä, vaan pikemminkin saattavat sitä kasvattaa. Ajosuoritteen määrä on kirjattu lyhyesti liikenteen osiossa merkittäväksi päästökehitykseen vaikuttavaksi tekijäksi, mutta keinot sen saavuttamiseksi on suunnitelmassa sivuutettu. Kulkumuotovalinnoilla, varsinkin henkilöliikenteessä, on suuri merkitys ja potentiaalia. Joukkoliikenteeseen, kävelyyn ja pyöräliikenteeseen panostaminen on tärkeää huomioida myös strategisella tasolla. Koska politiikkatoimiin sisältyy suuria epävarmuustekijöitä, on tarpeellista korostaa LVM:n 2019 laatimassa Fossiilittoman liikenteen tiekartassa tunnistettu laaja keinovalikoima päästövähennysten saavuttamiseksi.

Yhteiskunta edellä skenaariossa lyhyempien etäisyyksien vaikutuksia liikenteeseen on käsitelty ja sen on todettu vähentävän liikennesuoritetta, mutta liikennesuoritteen vähentämiselle on muitakin keinoja, joita suunnitelma ei tuo esille. Näitä on mm kutsujoukkoliikenne, yhteiskäyttöpalvelut, kestävästä liikkumisesta tukeva infrastruktuuri, käyttövoimakonversiot, kuljetusten optimointi, etätyö, maankäytön ohjaus ym. Liikkumistarpeen vähentäminen ja joukkoliikenteen kehittäminen ovat varsinkin Pohjois-Pohjanmaalla kriittisiä tekijöitä, joissa pitkät etäisyydet ja harva asutus tuovat toimenpiteisiin omat ominaispiirteensä. Nämä ominaispiirteet ovat kriittisiä tekijöitä alueella myös käyttövoimamuutosten edistymisessä latausverkon rakentumisen aikataulun ja laajuuden näkökulmasta.

Maankäyttösektorilla metsien hakkuutasot vaikuttavat merkittävästi hiilinieluihin. Hakkuumäärien lisäksi olisi tärkeää huomioida toteuttavien metsähoidontoimenpiteiden laadukkuus. Luonnonvarakeskuksen arviossa metsien kasvun ja hiilinielujen vahvistamisen toimenpidepaketin

ilmastovaikutuksista erityisesti harvennusvoimakkuuksien maltillistaminen sekä jalostetun taimimateriaalin hyödyntäminen voivat lisätä hiilinielua merkittävästi. Metsien lannoituksella oli arvioiduista toimenpiteistä toiseksi alhaisimmat vaikutukset uusien alueiden metsityksen jälkeen, joten erityisesti pitkän aikavälin ilmastosuunnitelman toteutuksessa olisi tärkeää huomioida metsänhoitotoimenpiteiden laatua kasvavissa määrin. Skenaarioarvioissa nousee myös esille, että korkeiden hakkuumäärien myötä muodostuvat puutuotteiden hiilivarastot eivät ole riittäviä eivätkä pidemmällä aikavälillä vaikuttavia keinoja maankäyttösektorin ilmastotavoitteiden saavuttamiseksi.

Pitkän aikavälin ilmastosuunnitelman toteutuksessa tulisi huomioida erityisesti talouskäytössä olevien turvemaiden maaperäpäästöjen vähentäminen osana ilmastonmuutoksen hillintää ja sopeutumista, koska maaperän orgaanisen aineksen hajoamisen kiihtymisellä tulee olemaan yhä suurempi merkitys ilmastotavoitteiden saavuttamisessa sekä vesistöpäästöjen ja ennallistamistavoitteiden saavuttamisessa. Turvemaiden vettäminen lisää kosteikkojen päästöjä kansallisessa kasvihuonekaasuinventaariossa, mutta vastaavasti päästöt poistuvat maatalouden maankäyttöluokista maatalouskäytön päättyessä vettämisen johdosta. Päästöjen kasvu kosteikkoluokassa arvioidaan kuitenkin maltilliseksi ja on tärkeää huomioida myös kosteikkojen ekologiset kokonaisvaikutukset pitkällä aikavälillä. Veden pinnan nostamisesta ja vettämisestä aiheutuvia taloudellisia ja sosiaalisia vaikutuksia voidaan vähentää kohdentamalla toimenpiteitä sekä pyrkimällä kustannustehokkuuteen nostamalla vedenpintaa vain sen verran kuin on tarpeellista, esimerkiksi lisäämällä jatkuvapeitteistä metsänkasvatusta rehevissä korvissa.

Rakennettujen alojen päästöt maankäyttösektorilla ovat samat kaikissa skenaarioissa, koska pinta-alojen ei oleteta merkittävästi eroavan eri skenaarioiden välillä. Metsäkadon vuosittaiset päästöt ja pinta-alat rakentamisen takia ovat kuitenkin Suomessa olleet merkittäviä ja olisi syytä kuvata erilaisia tulevaisuudennäkymiä ja sääntelykehyksiä tältä osin myös pitkän aikavälin ilmastosuunnitelmassa.

Ilmastonmuutokseen sopeutumisen osalta on tärkeää, että tunnistetaan ilmastonmuutoksen monenlaiset suorat ja epäsuorat vaikutukset sekä ymmärretään ilmastoriskeihin liittyviä haavoittuvuuksia. Vaikka ilmastonmuutoksen vaikutusten alaisia sektoreita oli lueteltu esimerkinomaisesti, voisi esille nostaa myös vaikutukset ihmisten terveyteen. Pohjois-Pohjanmaan ELY-keskus kannattaa luvussa 3.7. sivulla 58 mainittua ehdotusta siitä, että mallinnusmenetelmiä ja skenaariotyön metodologiaa tulisi kehittää, jotta ne tukisivat paremmin päätöksentekoa ja huomioisivat myös varautumisen ja sopeutumisen toimien merkityksen ilmastonmuutoksen vaikutuksissa. Olisi erittäin tärkeää, että ilmastonmuutoksen vaikutukset tulisivat aiempaa paremmin otetuksi huomioon mallinnusmenetelmissä ja skenaarioissa.

3) Huomioita kasvihuonekaasupäästöjä vähentävien ja nieluja vahvistavien menetelmien kehitysnäkymistä (suunnitelman luku 4)

Suunnitelmaluonnoksessa uusiutuvan energiantuotannon kasvu ja yhteiskunnan sähköistyminen nousevat merkittävinä toimina esiin. Menetelmien kehitysnäkymät on kuvattu hyvin erityisesti teknologisten ratkaisujen, kuten vetytalouden, CCS/BECCS-teknologioiden ja maaperän hiilen hallinnan osalta. Suomen ilmastotavoitteet edellyttävät merkittäviä päästövähennystoimia kaikilla sektoreilla, siksi kehittämisessä tulisi huomioida myös kiertotalous, luonnonvarojen kestävä käyttö ja

materiaalitehokkuus sekä energiankulutuksen tehostaminen, energiansäästö ja liikkumistarpeen vähentäminen.

Maankäyttösektorin päästövähennysmenetelmien kehitysnäkymiä tarkasteltaessa olisi tärkeää huomioida maankäyttösektorin kokonaisuus ja se, miten kehitysnäkymät näkyvät eri maankäyttöluokissa. Suunnitelmaluonnoksessa maankäyttösektorin näkymä sisältää vain metsiin liittyvän tarkastelun ja epäselväksi tai lukijan pääteltäväksi jää, miten esimerkiksi sähkönsiirtoverkkojen kehittäminen, puhtaan siirtymän hankkeiden sijoittaminen tai maatalouden näkymät vaikuttavat maankäyttösektorin päästöjen kehitykseen ja esimerkiksi metsäkatoon.

Metsätaloudessa taimien jalostusohjelmissa tulisi kasvavissa määrin vahvistaa erityisesti puiden sopeutumista muuttuviin ilmasto-olosuhteisiin, kuten kuivuuteen sekä metsätuholaisten ja muiden metsätuhojen riskien lisääntymiseen, jotta voidaan edistää talousmetsien ilmastomuutokseen sopeutumista. Suomessa on tälläkin hetkellä arviolta noin 100 000 ha talousmetsiä, joihin on istutettu kuusta liian kuivalle kasvupaikalle, jolloin jalostettujenkaan taimien kasvu- ja hiilinielupotentiaali eivät tule toteutumaan pitkällä aikavälillä. Jalostusmateriaalin hyödyntämisen ja kehittämisen lisäksi tulisikin varmistaa, että metsänuudistamisessa pyritäisiin ohjaamaan toimintaa pitkän aikavälin sopeutumisen näkökulmasta, eikä tämänhetkisten puutavaralajien kysynnän perusteella.

4) Puuttuuko suunnitelmassa kuvattujen kasvihuonekaasupäästöjä vähentävien ja nieluja vahvistavien menetelmien joukosta joku keskeinen menetelmä (suunnitelman luku 4)?

Pitkän aikavälin ilmastosuunnitelmassa tulisi huomioida tarkemmin Luonnonvarakeskuksen arviot vaikuttavista metsänhoidon toimenpiteistä, esimerkiksi metsien kasvun ja hiilinielujen vahvistamisen toimenpidepaketin arvioiden tai MEKA 2.0 -synteesiraportin tietoihin perustuen. Tällä hetkellä toiminnassa korostuvat taimikonhoito ja harvennusmäärien nostaminen, vaikka niillä tutkimuksien perusteella on normaaleilla kiertoajoilla vain vähäinen merkitys hiilinieluihin, sekä väärin toteutettuna suorastaan haitallinen vaikutus. Toimenpiteitä tulisikin kohdistaa vaikuttavimpiin ja kustannustehokkaisiin toimenpiteisiin huomioiden niiden kustannustehokkuus sekä synergiat muiden tavoitteiden, kuten vesienhallinnan ja ennallistamisen näkökulmasta.

5) Muita huomioita pitkänaikavälin ilmastosuunnitelman luonnoksesta

Alueellisen ilmastotyön ja ELY-keskusten (sekä tulevien Elinvoimakeskusten ja Lupa ja valvontaviraston) näkökulmasta olisi tärkeää, että pitkän aikavälin suunnitelma tarjoaisi selkeämmän näkymän siihen, millaisia kehityspolkuja valtio pitää toivottavina ilmastolain tavoitteiden toteuttamisessa ja millaisia ohjauskeinoja niiden tueksi on tarkoitus kehittää. Tämä tukisi myös alueellisten toimijoiden mahdollisuuksia suunnata omaa työtään pitkäjänteisesti ja johdonmukaisesti kansallisten tavoitteiden suuntaan.

